

VÝVOJ KAMPELIČEK A PENĚŽNÍ I ÚVĚROVÉ POTŘEBY VESNICE.

Celým světem těžce zkoušeným neblahými důsledky hospodářské krise, projevující se vždy více i jako krise nynějšího hospodářského řádu, který spočívá z základech na hospodářské svobodě jednotlivce, letí nyní hesla: Služba celku, solidarismus, společenské zřízení korporativní, dobro obecné musí míti přednost před dobrem soukromým a pod.

Uznává se, že vskutku není lhostejno jednomu zemědělcí, jak hospodaří druhý, kolik vyrábí, jak a za co prodává, kde a jak opatřuje si úvěr a jiné výrobní potřeby, zrovna tak, jako není lhostejno jednomu dělníku průmyslovému, zda ta, nebo ona továrna pracuje, jak se vyvíjí ceny vlivem konkurence druhých závodů, zda je více, či méně nezaměstnaných a j.

V tomto ovzduší, kdy konečně jasně proniká poznání o vzájemné závislosti osudů všech příslušníků národa a budování z toho nutných důsledků pro organizaci hospodářských řádů nových, v nichž zřetele obecné se uplatňují i proti vůli jednotlivce předpisy odstraňujícími dosavadní volnost, obrací se pochopitelně zřetel též na podnikání družstevní, jež od svého počátku a dle své podstaty povoláno jest, aby slučováním společných hospodářských zájmů širokých vrstev hledělo zlepšiti hospodářský osud jednotlivých členů společným postupem, společným podnikáním a nikoliv vzájemným bojem jednoho proti druhému.

Myšlenka stará, ale nejvíce se uplatňující, když bída a starosti nutí jednotlivce ohlížeti se po pomoci sousedů, nebo soudruhů stejného povolání nebo společenského prostředí.

V obtížích dneška jsou pak mimořádné důležitosti potřeby peněžní i úvěrové; proto chci podrobiti zkoumání, jak právě v tomto oboru pracuje družstevní systém pro vesnici a její obyvatele, systém družstev úvěrních, u nás kampeličkami, u Němců raiffeisenkami zvaných.

Účel jich jest jak známo, sdružením obyvatelů vesnice co členů družstva dáti příležitost obyvatelům ku bezpečnému a výhodnému uložení úspor a býti pramenem levného a přístupného provozovacího úvěru pro drobné a střední zemědělce, řemeslníky, obchodníky a jiné osoby, jak na vesnici úvěru potřebují. Zemědělec i ostatní tito drobní podnikatelé potřebují úvěr levný, naproti tomu vkladatel chce úrok aspoň takový, jaký by dostal u bezpečných ústavů městských. Aby obého mohly docíliti, vybudovány jsou kampeličky na systému správy co nejlevnější, čestné a za účelem práce lokalisované v malých obvodech jedné, nebo několika obcí, ale spojené ve velkých svazech pro celé země, pro služby ústředních pokladen i služby revisní a poradní.

Aby obraz náš byl úplný, musíme tudíž pozorovati jak práci kampeliček místních, tak i jich ústředí.

I. Počet kampeliček a jich členů.

Zřizování úvěrních družstev jest v zásadě volné, jsouc podroběno pouze předpisům zákona družstevního a nyní též bankovního zákona ohledně nejmenšího počtu členů a výše závodních podílů. V době nejposlednější ovšem zakládání všech peněžních ústavů

a jich filiálek jest vůbec na rok 1935 a 1936 zakázáno, takže nastává nyní období, kdy se peněžnictví může v klidu věnovati své vnitřní výstavbě.

V historických zemích byl počet kampeliček a jich členů tento:

	Počet všech ústavů	Z toho českých	Počet členů	Z toho českých
1901	1.498	787	125.000	68.400
1912	3.588	2.516	373.624	250.564
1919	3.746	2.577	388.812	251.341
1920	3.987	2.688	469.288	264.178
1925	4.006	2.767	505.795	341.126
1930	4.269	3.024	646.097	446.598
1932	4.384	3.133	679.127	466.616
1933	4.393	3.149	686.529	479.483

Z malých počátků v letech osmdesátých a devadesátých minulého století vzrostla tedy síť kampeliček na úctyhodný počet 4.393 ústavů. Hlavní zakládání spadá sice do doby předválečné, ale i po válce přibýlo ještě 647 ústavů, tedy jedna sedmina, čímž dosavadní mezery podstatně byly doplněny.

Připomeňme si, že v českých zemích máme 11.746 místních obcí, že tedy průměrně v každé třetí obci jest jedna kampelička, takže možno za to míti, že kromě menších korektur ještě nutných jest vskutku plně postaráno v tomto směru o potřeby celého území.

V počtu všech peněžních ústavů představují pak kampeličky organizaci nejsilnější.

Roku 1933 bylo všech peněžních ústavů v českých zemích 7.488, takže kampeličky na počet značí tři pětiny všech ústavů peněžních.

Zajímavější ještě jest vývoj členstva. Počtem členstva i počtem podniků rostou kampeličky neustále, bez jakéhokoliv pohybu zpětného. Kdežto však stoupl počet ústavů za republiky o jednu šestinu, stoupl počet členstva o 297.717 členů, tedy o dobré dvě třetiny počtu z r. 1919.

Jestliže něco dokazuje, že tyto ústavy jsou národohospodářskou nutností vesnice, tedy je to jistě tento údaj. Každý člen, jak známo, ručí neobmezeně a může kdykoliv ze družstva vystoupiti. Stálý vzestup členů nesouvisí však pouze se vzestupem počtu dlužníků, kteří, jak známo musí býti členy družstva. Neboť, jak dále bude ze srovnání s dlužníky vidno, nepřístupují za členy jen ti, kdož si chtějí dlužiti, nýbrž i ti, kdož do kampeliček své úspory vkládají. Kdežto členů jest nyní 686.529, činí počet dlužníků 462.653, takže plných 223.876 členů účastní se vlivu na správu ne jako dlužníci, ale hlavně jako vkladatelé.

I z toho vidíme, že v kampeličkách vesnice naše vzala správu svých peněžních věcí vskutku do svých rukou a to jak ze zájmu dlužnického, tak také vkladatelského.

Jde tu o značnou část obyvatelstva našich vesnic. Za člena se hlásí obyčejně jen hlava rodiny; při průměrném pak počtu 4 osob na rodinu, docházíme k tomu, že na kampeličkách se zúčastní 2,700.000 osob z celkového počtu 6,584.00 osob na vesnicích bydlících (počítaje obyvatele obcí do 2.000 obyvatelů všechny, obyvatele v obcích mezi 2—5.000 obyvatel ze $\frac{2}{3}$), čili, že ze 7 obyvatel vesnice tři jsou v kampeličkách přímo interesováni.

2. Jmění svěřené.

Nejdůležitějším polem činnosti kampeliček jest přijímání úspor venkovského obyvatelstva k bezpečnému uložení a úrokování a poskytování provozovacího úvěru vesnickým hospodářům z peněz takto shromážděovaných.

Na vkladech (na knížkách i běžných účtech) bylo kampeličkám svěřeno úspor:

	Všem v mil. Kč (K)	Při počtu vkladních knížek	Českým v mil. Kč (K)	Při počtu vkladních knížek
1901	69		22.8	
1912	381		210	
1919	1.368	865.483	806	504.178
1920	1.626	908.445	1.031	547.532
1925	3.645	1.175.755	2.515	776.496
1930	5.282	1.501.098	3.510	989.927
1932	5.197	1.522.974	3.429	1.010.419
1933	4.954	1.548.342	3.278	1.026.955

Průměrný vklad na knížku činil

	U všech kampeliček	U českých kampeliček
1919	1.508	1.505
1920	1.732	1.813
1925	3.007	3.152
1930	3.495	3.597
1932	3.387	3.238
1933	3.200	3.192

Vzestup vkladů od r. 1912 zdá se na prvý pohled obrovským; než musíme si uvědomiti, že až skorem do r. 1930 ukazoval celkový index cen zboží u nás, že ceny v drobném prodeji proti roku 1914 stouply skoro desetkrát. To znamená, že teprve až r. 1925 byly úspory v kampeličkách svoji kupní silou rovny úsporám již před válkou dosaženým. Sotva pak odtud stouply do r. 1930 ani ne o 45%, začínají v r. 1932 již zase klesati; obdobný vývoj ostatně vidíme i u peněžních ústavů ostatních. Dle statistiky za r. 1933 uplývaly vklady ještě dále a teprve výsledky za r. 1934 snad ukáží, že vklady již přestaly ubývati jako důsledek toho, že tíseň zemědělství a venkova se aspoň trochu zmenšila. Jest to ovšem hlavně následek lepšího zabezpečení cen obilních zavedeným obilním monopolem.

Úbytek vkladů zde projevený nevyjadřuje ovšem celý úbytek příjmů vesnice v letech od 1929 do doby nynější. To, co se ukládá do kampeliček, nejsou z hlavní části ukládané snad běžné příjmy, nýbrž to představuje z největší části jen úspory povahy spořitelní, jež s jistým účelem rázu trvalejšího se do kampeličky ukládají (na věna dětem, pro postavení stavení neb pro přikoupení pole a j.). Na takovéto úspory se proto sahá jen v nejkrajnější potřebě. Zmenšené příjmy se však vyrovnávají napřed hlavně zmenšováním vydání.

Z počtu vkladních knížek jest potěšitelným zjev, jak širokou oblast vkladatelskou kampeličky zahrnují. I když mnoho vkladatelů má více knížek, přece půl druhého milionu knížek představuje nám skoro dvojnásobnou armádu členů a tedy podstatnou část oby-

vatelstva vesnic. Jde tu pak o vklady drobné, vskutku lidové, když se jich průměr pohybuje kol 3.000 Kč. Ve všech ústavech jiných jsou průměry ty vyšší. Myšlenka úspornosti jest vskutku kampeličkami zanesena do posledních chat a stavení vesnic. Ačkoliv pak v posledních letech se více vkladů vybíralo, než vkládalo, přece počet vkladních knížek stoupal dále, nejlepší to důkaz, že smysl pro spořivost se mezi venkovským lidem nezeslabuje, naopak proniká stále hlouběji do vrstev nejširších.

3. J m ě n í v l a s t n í.

Nejhlavnější záruku za vklady tvoří u kampeliček vedle poskytnutých zápůjček, které co do jakosti v obci působnosti lze snadno sledovati, hlavně ručení členů, jež jest, jak známo, neomezené. Viděli jsme, že jest tou dobou skoro 687.000 členů v kampeličkách, kteří svým čistým jměním představují jistě tři až čtyřnásobný obnos vkladů.

Přes to však kampeličky nezanedbávají hromadění vlastního jmění a to jak v podílech, tak v rezervních fondech. Jest známo, že na rezervní fond členové nároku nemají, že týž slouží výhradně pro účely kampeličky.

Ve sledovaných letech vyvíjelo se vlastní jmění kampeliček takto:

	Závodní podíly		Reservní fondy	
	všech kampeliček	z toho českých	všech kampeliček	z toho českých
	v m i l i o n e c h			
1901	1·7	0·6	0·7	0·2
1912	4·9	2·7	6·6	3·5
1919	5·1	2·8	16·8	8·5
1920	5·5	3—	25·2	10·4
1925	7·8	4·3	50·8	35·1
1930	10·7	6—	119·8	88·6
1932	11·4	6·4	152·6	111·6
1933	13—	6·8	171—	123—

Opatrné hospodaření kampeliček jest doloženo i těmito daty; jmenovitě pak stálým stoupaním rezervního fondu, který činí na 3·5% ze vkladů a 4·5% ze zápůjček. Ačkoliv přišly v dobách poválečných velice těžké doby na veškeré peněžní ústavy, není znám případ, že by v kampeličkách vkladatelé byli utrpěli jakoukoliv ztrátu.

4. Z á p ů j č k y.

Nejhlavnějším účelem kampeliček jest poskytování provozovacího úvěru jak zemědělcům, tak i jiným drobným podnikatelům na vesnici hospodařícím a zemědělství obyčejně také provozujícím.

Částka poskytnutých zápůjček vysvítá z následujících údajů:

	Zápůjčky kampeliček členům v milionech Kč (K)	
	u všech	z toho českých
1901	70·4	46·5
1912	362·4	177·8
1919	237·7	107—
1920	419—	226—
1925	1.661—	1.056—
1930	3.621—	2.308—
1932	3.975—	2.538—
1933	3.889—	2.509—

Vývoj činnosti zápůjčkové jest zajímavý po několika stránkách. V dobách předválečných činnost zápůjčková vyčerpávala skoro všechny úspory, takže pro potřebu likvidity vybývaly celkem prostředky ne velké, jmenovitě v počátcích činnosti kampeliček. Byly ovšem dostačující vzhledem k celkové likvidnosti v peněžnictví.

Ve válce nastalo zmenšení úvěrů více než o jednu třetinu a kampeličky byly dlouho proto po válce spíše spořitelny, než záložny. Teprve v r. 1930 vidíme, že zápůjčky dosahují v hodnotě kupní asi hodnotu dluhů předválečných. Odtud však vidíme, že zápůjčky stoupají dále nepřetržitě, ačkoli vklady úsporné se zmenšily.

Kdežto v r. 1920 činily zápůjčky 25% ze vkladů, činí v r. 1933 již 79% vkladů; tento vzestup nejlépe dokazuje jednak ohromně vzrostlou potřebu úvěrovou, jež panuje na naší vesnici, jednak, že kampeličky dovedly svým pružným uložením aktiv této potřebě bez obtíží vyhovět. To dokonce i v letech posledních, kdy namnoze pro odplování vkladů povolování zápůjček bylo jinde značně omezeno, nebo úplně zastaveno.

Zajímavá jsou zde i data o rozložení zápůjček:

	Počet dlužníků u kampeliček		Průměr zápůjčky v Kč	
	všech	z toho českých	u všech kampeliček	u českých kampeliček
1919	115.637	62.434	1.987	1.618
1920	129.657	71.387	3.187	3.096
1925	257.939	170.250	6.205	5.978
1930	428.728	286.661	8.445	8.182
1932	465.340	314.468	8.033	8.071
1933	462.653	317.079	8.405	7.911

Ze stále stoupajícího počtu dlužníků jest vidno, že kampeličky v malém lidovém úvěru na vesnici vskutku pomáhají těm nejdrobnějším podnikatelům, jak o tom průměr výše zápůjčky nejlépe svědčí. Pozoruhodné jest, že kampeličky mohly i v době krise poskytnouti dalším skoro 35.000 hospodářům úvěr, při tom průměr zápůjčky klesl, což tedy značí, že nové úvěry uzavírány jsou hlavně na částky podstatně nižší; tím mohou právě vyhovět kampeličky většímu počtu uchazečů o úvěr.

5. Aktiva celkem.

V souvislosti s pohybem zápůjček jest třeba osvětliti také ještě vývoj ostatních položek aktiv.

Spravované jmění všech kampeliček umístěno bylo takto:

	1919		1925		1932		1933	
	všech	z toho českých	všech	z toho českých	všech	z toho českých	všech	z toho českých
činilo v milionech	1.409	824	3.817	2.599	5.619	3.729	5.403	3.596
v zápůjčkách členů	237	107	1.641	1.056	3.975	2.538	3.889	2.509
na přebytcích u svazů a j. pen. ústavů a pokl. hotovost . .	968	640	1.739	1.352	1.190	933	1.055	825
v cenn. papírech a na účasti .	172	65	300	144	221	122	220	126
v nemovitostech a inventáři .	16	06	14	11	85	59	89	60
ostatní aktiva a ztráta . . .	304	114	102	33	148	77	150	76

Kdežto r. 1919 krátce po válce úloha kampeliček spočívala hlavně v tom, že úspory vkladatelů svěřovaly svému ústředí a zápůjček členům poskytovaly velice málo, poněvadž s likvidací velké části inventáře zemědělských podniků se splatila část dluhů, spočívá nyní činnost jejich hlavně v zápůjčkách. Veškerou tuto činnost vykonávají kampeličky za nejnižší režie osobní i věcné. Roku 1933 činí na př. režie osobní a věcná 23.6 mil. Kč (0.44% jmění spravovaného), u českých pak 14.5 mil. Kč (0.41% jmění spravovaného). Tato levná správa dosažena byla jen vlivem zásady čestné správy, na níž družstevnictví toto spočívá, považujíc funkce v kampeličkách za čestné a stanovíc jen malou odměnu pokladníkovi za práce pokladní i účetnické. Starost pak o uložení přebytků svěřena jest však ústředním pokladnám vedeným dle metod peněžních ústavů vybavených vedle činovníků volených hlavně živlem úřednickým, při čemž režie, rozvržena jsouc na správu většího jmění jako přebytky u svazů uloženého, jest rovněž velice mírná. Proto musíme se obíratí také vývojem svazů kampeliček, máme-li sledovati jich vývoj v celku.

6. Úvěrní družstva na Slovensku a na Podkarpatské Rusi.

Vedle zemí historických jest však třeba povšimnouti si ještě i vývoje vesnických družstev úvěrních na Slovensku a na Podkarpatské Rusi.

Forma úvěrních družstev, jak je zná maďarský zákon z r. 1875 čl. XXXVII a z roku 1898 čl. XXIII, je sice v některých ustanoveních odlišnou od našich kampeliček, poněvadž představuje vlastně smíšený typ mezi systémem Schulze-Delitzschovým a Raiffeisenovým, nicméně konají úvěrní družstva tato celkem pro vesnické obyvatelstvo slovenské a podkarpatorské tytéž služby, jaké v zemích historických plní kampeličky.

Vývojem jejich můžeme se však obíratí až od převratu.

	Počet ústavů	Počet členů	Závodní podíly	Reservní fondy v m i l i o n e c h Kč	Vklady	Zápůjčky
1919	233		4—	2.6	55.9	16.3
1925	444		6.5	4—	118.2	77—
1929	807	150.700	15.2	7.6	237—	233—
1930	902	177.982	14.1	9.4	276—	290—
1932	936	202.587	17.8	16—	304—	342—
1933	925	202.644	17.4	19.1	286—	325—

Po převratu bylo na Slovensku a na Podkarpatské Rusi namnoze potřebí vyvolati na vesnicích novou organisaci úvěrovou i tam, kde dříve bylo již založeno družstvo úvěrní. Tato stará družstva byla ve své činnosti z počátku ochromena a jen pozvolna se činnost jejich obnovila. Vývoj družstev úvěrních děje se však značně intensivně a družstva zesilují organizačně i finančně. Vykazují hned z počátku větší závodní podíly, než v zemích historických. I když bude třeba zde během několika let zříditi dobře ještě 300—400 úvěrních družstev dalších, aby síť jejich byla úplná, přece jen použijí nynější družstva doby přítomné, kdy nelze nová zakládati, aby vnitřně zesílila a lépe potřeby obvodu ovládla. Úvěrová potřeba hlásí se intensivněji, než tvorba úspor. Přes to však obě tyto země budou tvořiti úrodnou půdu pro proniknutí myšlenky spořivosti

v nejšířších vrstvách lidových. I když úvěry povolované i úspory ukládané jsou v průměru malé, znamenají přece hospodářské zotavení vesnice, pokud se dějí za podmínek vskutku družstevních.

	Počet vkladatelů	Průměr vkladu	Počet dlužníků	Průměr zápůjčky
1929	106.603	2.073	85.134	2.110
1930	130.384	1.903	118.753	1.947
1932	150.605	1.741	144.053	1.974
1933	158.713	1.801	149.144	2.178

Vidíme zde zjev celkem řídký v lidovém peněžnictví, že dlužníků jest skoro stejný počet co vkladatelů; malá částka zápůjčky i vkladu svědčí o tom, že jsou organizace této účastni vskutku nejdrobnější hospodáři vesnice a že další vkladatelé připlývají budou hlavně z kruhů drobných dlužníků, až tito vhodnou úpravou úrokové míry, kterou lidové ústavy provádějí, přejdou do řad střádalů a vkladatelů. Že to ovšem předpokládá, aby alespoň se dosavadní poměry nezhoršovaly, jest samozřejmým toho předpokladem.

Režie ústavů těchto jest v důsledku obtížnějšího zajišťování úvěru poměrně větší, než v zemích českých. Činí ku př. r. 1933 1.46% ze spravovaných peněz, tedy skoro čtyřikrát více než v zemích českých.

7. Rolnické vzájemné pokladnice.

Vedle těchto drobných ústavů působí zde ještě pro zemědělské obyvatelstvo též úvěrní družstva vedená úřednickým aparátem a působící z okresního města pro celý okres. Jsou to rolnické vzájemné pokladnice.

Vývoj jich jest charakterisován těmito údaji:

	Počet	Počet členů	Závodní podíly	Reservní fondy	Vklady v m i l i o n e c h K č	Zápůjčky	Suma pasiv
1929	54	50.286	7.6	5.2	251.4	288.—	340.—
1930	59	64.343	9.3	7.—	322.—	351.—	406.—
1932	62	83.519	11.5	9.6	373.—	397.—	464.—
1933	77	94.160	12.6	11.5	389.—	414.—	501.—

	Počet vkladních knížek	Průměr na knížku	Počet dlužníků	Průměr dluhu
1929	45.254	5.074	32.751	8.779
1930	55.056	5.265	40.148	8.743
1932	66.212	4.502	47.758	8.308
1933	71.137	4.142	50.751	8.148

Z průměru vkladní knížky i zápůjčky jest vidno, že tato organizace doplňuje vhodně činnost úvěrních družstev, pracuje více se středními a menšími hospodáři, kdežto úvěrní družstva, prve uvedená, pracují s nejmenšími střádaly a dlužníky venkoskými. Také však u rolnických pokladnic pozorujeme ponenáhle zmenšování průměru vkladu i zápůjčky.

Režie těchto ústavů jest ovšem daleko větší, než úvěrních družstev. Činila r. 1933 9.6 milionů Kč, tedy 1.9% ze spravovaných prostředků; jde tu ovšem o ústavy s úřednickými placenými silami.

Kdybychom učinili propočty o úrokové míře, za které ústavy slovenské půjčují a úrokové míry v zemích historických, došli bychom k tomu paradoxu, že na Slovensku jest značně vyšší, než v zemích českých.

V poměru ku důchodům zemědělským i jiných podnikání vesnických měl by však panovati pravý opak.

Sice již Ricardo podal přesvědčující výklad toho zjevu, proč v zemích, kde činnost podnikatelská, jmenovitě průmyslová, jest málo vyvinuta a kde jsou proto velké rezervy surovinové i pracovní síly, jest úroková míra vysoká, naproti tomu pak v zemích již s rozvinutým podnikáním průmyslovým, kde již také se nahromadily v důsledku toho velké kapitály, jest úroková míra nízká. Než přes tento výklad dnešní doba potřebuje více než jindy, aby úroková míra se přizpůsobila sníženým výnosovým podmínkám výroby. Na Slovensku jest toho tím více třeba. Dosíci toho jest možno jednak zapojením peněžního systému slovenského na peněžní trh pražský, aby levné sazby pražské přišly k dobru podnikání zemí východních a zjednodušením veškerých poměrů v peněžní skladbě Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Můžeme-li se v zemích historických s jistou hrdoostí i vůči cizině odvolati na fakt, že největší část úvěru pro vrstvy lidové (hypotekární úvěr domovní i zemědělský majetek a provozovací úvěr zemědělský, pro řemesla i na obchod) obstaráván jest za vhodné celkem sazby od peněžních ústavů lidových, není tomu tak bohužel na Slovensku. Není zde rozvinuto dosud ani spořitelnictví, ani úvěrní družstva pro vesnici i střední vrstvy městské ještě nepronikly tak, jak by bylo třeba. Dosud proto velká část hypotekárního úvěru na domovní i zemědělský majetek a provozovacího úvěru pro menší podnikatele obstarávána jest od akciových bank drobných, jež však svými podmínkami nemohou se přiblížiti výnosovým podmínkám svých drobných dlužníků. Jest nutno proto, aby urychlen byl proces přizpůsobení soustavy těchto bank úkolům lidového peněžnictví tím, že by přeměna jich na úvěrní družstva byla usnadněna, nebo úvěrním družstvům umožněno přejímání jich činnosti. Tím by se vykonal velký krok ku předu za zlevněním úvěru na Slovensku i Podkarpatské Rusi. Právě v těchto zemích jest toho třeba jako soli.

V celé naší republice možno činnost a sílu úvěrních družstev vesnických vyjádřiti těmito údaji:

	Počet družstev	Počet členů	Závodní podíly	Reservní fondy v milionech Kč	Vklady	Zápůjčky
1930	5.230	888.422	34.1	136.2	5.880	4.262
1932	5.382	965.233	40.7	178.2	5.874	4.714
1933	5.395	983.333	43.—	202.—	5.629	4.628
			Počet vkladních knížek	Počet dlužníků		
		1930	1,686.988	597.629		
		1932	1,739.791	657.151		
		1933	1,778.192	662.548		

I když data za rok 1933 ještě více akcentují úbytky vkladů v zemích českých, přece jen ze stoupajícího počtu vkladních účtů i dlužníků jest patrné, že i v dobách krise neutuchá smysl spořivosti ve vesnickém lidu kampeličkami pěstovaný a že také kampeličky ani v této době nezastavily činnost zápůjčkovou, i když celkem půjčují již částky průměrně většinou nižší, než dříve.

Vesnický peněžní systém náš nedoznal tudíž podstatné újmy ani v obtížných dobách nynějších a právě v nich osvědčil svoji vhodnost a životnost.

8. S v a z y.

Správné fungování místních úvěrních družstev vesnických vyžaduje bezvadnou činnost ústředních pokladen i ústředí revisních a organizačních. Obě funkce u vesnických družstev úvěrních vykonává vždy příslušný svaz současně a to ku prospěchu jak dobré služby revisní, tak i řádné autority a pružného řízení ústřední pokladny. Na území republiky máme nyní celkem 12 svazů, z nichž 9 československých, 3 německé, 1 polský, 1 rusínský.

Vývoj jich jest znázorněn těmito údaji:

	Počet svazů	Počet členských družstev úvěrních	Počet členských družstev neúvěrních	Závodní podíly	Reservní fondy v milionech Kč	Vklady	Výpůjčky
1901	6	1.667	188	0.1	0.1	14.2	0.5
1912	9	3.990	1.250	1.6	1.1	89.1	25.6
1919	10	4.324	2.069	9.6	8.6	980.5	139.2
1920	10	4.393	2.423	14.5	9.5	977.5	251.4
1925	11	5.002	3.665	22.9	15.3	1.699—	328—
1930	12	5.853	5.067	32.5	129.4	1.628—	450—
1932	12	6.098	5.224	34.7	134.8	1.326—	636—
1933	12	6.111	5.171	35.1	138.3	1.264—	826—

	Hotovosti a přebytky u peněžních ústavů	Cenné papíry v milionech Kč	Pohledávky	Nemovitosti	Zboží
1901	2.7	1.1	11—	0.05	0.04
1912	9—	29.4	75—	3.30	0.30
1919	599—	139—	364—	22.20	22—
1920	454—	214—	499—	34—	48—
1925	504—	877—	587—	63—	29—
1930	367—	870—	890—	112—	4—
1932	191—	738—	1.092—	111—	2—
1933	170—	632—	1.351—	112—	

Svazy sdružují nejen kampeličky v historických zemích a úvěrní družstva na Slovensku a Podkarpatské Rusi, ale i hojně občanských záložen vesnického charakteru a to hlavně z Moravy a Slezska. Celkem reprezentují dohromady skoro $\frac{5}{8}$ všech družstev v republice vůbec. Veliké přebytky, jež vykazovaly kampeličky u svazů do r. 1930, značně se snížily do r. 1933, jak je to pochopitelným důsledkem zmenšených důchodů vesnice. Přes značné úbytky vkladů podařilo se svazům úvěrovou činnost a činnost jejich jako ústřední likviditní rezervy udržeti, a to jednak odprodejem cenných papírů, zmenšením přebytků a částečně uzavřením výpůjček (reeskont směnek a později obilními listy a směnkami), takže jich svěřené prostředky v celku se udržují na jisté stabilní výši.

Potěšitelným jest vzrůst jejich vlastního jmění, jež hlavně jest důsledkem značných rezerv největšího svazu Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze.

Zdá se ovšem, že požadavky doby po největší sice výkonnosti, ale také úspornosti musí býti pobídkou, aby zemědělské družstevnictví naše svoji organizační mnohotvárnost zjednodušilo a tím také své služby vesnici ještě více zlevnilo.

To bude důležitým úkolem svazů také jako ústředních pokladen v době nejbližší.

JUDR. KAREL HAMALČÍK:

VÝVOJ ŽIVNOSTENSKÉHO DRUŽSTEVNICTVÍ ÚVĚRNÍHO.

Družstevní hnutí, které v polovici minulého století počalo s uskutečňováním myšlenky sdružování na podkladě svépomoci za účelem hospodářského posílení slabých jednotlivců, nezastihlo živnostníky na nynějším území našeho státu tak připraveny, aby mohli s úspěchem pro sebe využití tohoto hnutí pro svépomoc na poli hospodářském. Chybělo vědomí stavovské pospolitosti potřebné intensity, a v celkovém průměru nebylo u živnostnictva takových odborných vědomostí a praktických znalostí obchodních, jaké byly nutny, aby v dostatečné míře pochopilo hospodářský význam družstevní svépomoci a mohlo vésti nové asociální útvary. Vznikaly sice již po roce 1848 asociace živnostníků podobné nynějším družstvům, však byla to živnostenská družstva provozovací (neúvěrní), nikoliv živnostenská družstva úvěrní (záložny).

Vznik samostatných živnostenských záložen v zemích historických našeho státu — na Slovensku a Podkarpatské Rusi bylo tomu jinak — jakožto speciálních úvěrních ústavů svépomocných, zřízených pro poskytování osobního úvěru provozovacího živnostníkům (v širším slova smyslu, t. j. včetně obchodníků), je do určité míry důsledkem rozvoje činnosti občanských záložen v zemích historických, pokud se týče postupné změny jejich původního poslání, již měl v zápětí vývoj hospodářského života koncem minulého století.

Úkoly občanských záložen nelišily se podstatně od úkolů, jak jsou nyní vymezeny záložnami „živnostenskými“, neboť jejich posláním bylo poskytovat úvěr malým a středním výrobním vrstvám domácího obyvatelstva, k nimž dlužno počítati malé a střední živnostenské výrobce, a opatřovati lidovým vrstvám příležitost ke spojení. Oběma těmito úkolům věnovaly občanské záložny opravdovou pozornost, a byly v počátcích svého rozvoje skutečně hospodářskou oporou právě malým a středním vrstvám výrobním.

Než další hospodářská působnost občanských záložen, které jsou nyní vesměs zřízeny na podkladě zákona ze dne 9. dubna 1873, čís. 70 ř. z. o výtěžkových a hospodářských společenstvech, postupem času brala se jiným směrem. Jejich příznivý rozvoj v posledních desítiletích minulého století, jejich již tehdejší postavení jakožto mocné úvěrové organizace, dále stálý příliv cizích peněz a s tím spojená zodpovědnost za bezpečnou správu a hospodaření s cizími prostředky, a konečně potřeba ukojování jiných v tehdejších poměrech naléhavějších potřeb úvěrových než stavu živnostenského měly za následek, že občanské záložny se svým vzrůstem rozšířily svoji činnost na mnohem širší basi, při čemž jmenovitě drobný osobní úvěr živnostenský zatlačen byl do pozadí. K uvedeným již okolnostem přistupovalo také značnější riziko plynoucí z osobního úvěru živnostníkům, kteří nemohli zpravidla úvěr tak zajistiti, jak toho poměry vynucená přísnější praxe občanských záložen vyžadovala, drobná a namáhavější práce bez rovno-